

زن هنرمند قشقایی
در تزئین هیچ چیزی فروگذار
نمی‌کند حتی جافاشقی.
عکس‌ها: عباس جعفری

تاکنون ۳۰ رشته از هنرهای دستی بدلیل نبود بازار و صنعتی شدن تولیدات، منسوخ شده است.

صنایع دستی باید به زندگی روزانه مردم وارد شوند

این باره به خبرنگار سفر گفت: کتابت و نگارگری، نمایش‌ها و آیین‌های محلی، موسیقی مناطق و نواحی، معماری و هنرهای وابسته در زیرمجموعه این معاونت قرار دارد که قبلاً در قالب مرکز هنرهای سنتی در میراث فرهنگی قدیم مشغول به فعالیت بود.

مدیرکل حفظ و احیای معاونت صنایع دستی و هنرهای سنتی در تبیین نقش اداره کل حفظ و احیاء، که عمر زیادی از تولد آن نمی‌گذرد، افزود: تاکنون رشته‌های منسوخ شده در استانهای مختلف شناسایی شده است. البته طی تحقیقات انجام شده اعداد و ارقام مختلفی بدست آمد. چون ممکن بود مسگری در استان زنجان در حال منسوخ شدن باشد اما در استان کرمان فعال باشد.

پیش از تشکیل معاونت صنایع دستی در سازمان میراث فرهنگی و گردشگری، این بخش زیر نظر وزارت صنایع و معادن مستقر بود و تنها به صنایعی که منجر به تولید بیرونی و تولید انبوه می‌شد، توجه می‌شد. با ادغام سازمان با میراث فرهنگی و گردشگری، سازمان به معاونت صنایع دستی و هنرهای سنتی تبدیل شد که گستره بسیار بزرگی از موارد را در برمی‌گیرد و صنایع دستی حالا بخشی از مجموعه فعالیت‌های این معاونت را در برمی‌گیرد.

آقای یحی رحمتی مدیرکل حفظ و احیای معاونت صنایع دستی و هنرهای سنتی سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری در

وی ۳۰ رشته از هنرهای صنایع دستی را کاملاً منسوخ شده معرفی کرد و افزود: منسوخ شدن رشته‌ها دلایل متفاوت دارد، یکی از این موارد ورود صنعت به این مجموعه است. وقتی قیمت تمام شده نساجی سنتی بالاتر از موارد مشابه‌اش در صنعت است و از سویی از سرعت بافت پایینی نیز برخوردار است. طبیعتاً این صنعت کشتش بازار را نخواهد داشت. بنابراین صنایع نساجی که در دوران صفویه کالای پایاپای تامین سلاح جنگی بود، امروزه رونق چندانی ندارد.

وی ادامه داد: برخی از صنایع دستی نتوانسته‌اند خود را با نیاز روز هماهنگ کند و این باعث شده از چرخه تولید خارج شود. به عنوان مثال می‌توان به چاقوی زنجان اشاره کرد که به دلیل عدم شناخت نیاز بازار، چاقوهای خارجی جایگزین آن شده است. چون در اینجا یک چاقو برای نیازهای متعددی استفاده می‌شد. بنابراین وقتی یک محصول بخواهد تمام نیازها را ارضاء کند، موفق خواهد بود.

رحمتی تأکید کرد: اگر بخواهیم محصولات صنایع دستی را کاربردی کنیم باید حتماً با علم روز پیش برویم. سفال نمونه بارزی از این مجموعه است که روند تغییرات آن در طول تاریخ قابل مشاهده است. سفال توانسته در طول تاریخ خود را به نسبت نیاز بشر بروز کند. بنابراین اگر بخواهیم آنچه را که داریم حفظ کنیم باید نگاهی به نیازهای امروز و آینده داشته باشیم.

وی گفت: برخی از صنایع دستی بدلیل آنکه امروزه کاربردی ندارد معاونت متولی آن شده است که در حد موزه‌ای صنعتگر و تولید را حفظ می‌کنند.

وی با تأکید بر اینکه باید در بخش پوشش‌ها، لباس‌های سنتی و آواها در نواحی مختلف بسیار فعال تر وارد شد، گفت: تاکنون کارهای بسیار خوبی در پژوهش‌کده مردم شناسی و پژوهش‌کده هنرهای سنتی انجام شده است اما باید استفاده آن را کاربردی کرد. چون این کار از نگاه گردشگری جاذبه محسوب می‌شود. در تمام کشورها از نمایش‌های آیین سنتی در جذب گردشگر استفاده می‌کنند.

رحمتی در مورد بیمه صنعتگران گفت: ما صنعتگر را در اولویت قرار داده‌ایم چون معتقدیم تا صنعتگر نباشد هنری خلق نمی‌شود. بنابراین برای بیمه صنعتگران تاکنون تلاش‌های زیادی صورت گرفته که در حال نهایی شدن است.

وی به اعطاء درجه هنری از سوی پژوهش‌کده هنرهای سنتی به هنرمندان اشاره کرد و گفت: این ارزش‌گذاری از جایگاه حقوقی ویژه‌ای برخوردار است و به هنرمندان که در حد مدارک دانشگاهی است اعطاء می‌شود.

مدیرکل حفظ و احیای معاونت صنایع دستی و هنرهای سنتی، ارائه تسهیلات برای راه‌اندازی بنگاه‌های کوچک زودبازده در بخش صنایع دستی را از رونق مناسبی برخوردار دانست.

وی با بیان اینکه در بحث فروش صنایع دستی باید سلیقه‌ها و قدرت خرید افراد را در نظر داشت افزود: در ایران بازار ۷۰ میلیونی ما در زمینه صنایع دستی اشباع نشده است و هنوز بازار بکری در بسیاری زمینه‌ها وجود دارد. بنابراین ما باید با فرهنگ سازی و شناخت کاربرد، صنایع دستی را به مردم بشناسانیم و بررسی کنیم چرا صنایع دستی در سبب خانوار مردم جایگاهی ندارد!

وی اذعان کرد: از ویژگی‌های صنایع دستی، انتقال حس مالکیت شخصی به فرد است. چون حس هنرمند در خلق یک اثر بسیار موثر است و هنرمند در زمان‌های متفاوت حس متفاوتی دارد. بنابراین هر محصولی که خلق می‌شود بی‌همتا است. انسان‌ها همیشه بدنبال

مالکیت شخصی هستند بنابراین این حس تنها در صنایع دستی ارضاء می‌شود.

وی بحث مد (ایجاد نیاز) را از موارد مورد توجه دانست و گفت: همیشه تولیدکنندگان صنایع دستی در محصولاتشان نیاز را باید در نظر بگیرند. در واقع یکی از وظایف ما در قالب پروژه‌های مطالعاتی شناخت نیاز و ارجاع آن به بخش خصوصی است.

با حرکت لاک پستی به جایی نخواهیم رسید.

آن چیزی که در تولید مصداق پیدا می‌کند ایجاد شهرک‌ها برای تولید، پوشش‌های حمایتی برای بیمه صنعتگران و معافیت کارگاه‌های زیر ۵ نفر است. آقای فرهاد عابدی مدیرکل حمایت از تولید و بازرگانی معاونت هنرهای سنتی و صنایع دستی به اشاره به این مطلب به خبرنگار ماهنامه سفر گفت: این معاونت دو بخش حمایتی از صنایع دستی را در دستور کار خود دارد که یکی حمایت از تولید و دیگری حمایت از فعالیت‌های بازرگانی است.

وی حضور موثر در نمایشگاه‌های داخلی و خارجی را از جمله فعالیت‌های بازرگانی صنایع دستی عنوان کرد و یادآور شد: قبل از ادغام سازمان صنایع دستی، سازمان دارای فروشگاه بود و نقش صادرات را بر عهده داشت اما بعد از ادغام تولید، خرید و فروش و صادرات به بخش خصوصی واگذار شد و بخش حاکمیتی، بستر سازی کار را برعهده گرفت.

وی گفت: ما تعداد زیادی فارغ التحصیل در رشته هنر داریم که برای بالفعل شدن هنرشان نیاز به کارگاه دارند. بخش دولتی شهرک‌هایی برای کارگاه‌های کوچک تعریف کرده است و آن را در اختیار تولیدکنندگان در استانها قرار می‌دهد. البته متولی قانونی ایجاد شهرک، شرکت‌های شهرک‌های صنعتی و صنایع کوچک است که وابسته به وزارت صنایع است.

عابدی ادامه داد: برای شهرک‌های تخصصی صنایع دستی تعریف جدیدی ارائه داده‌ایم که براساس تفاهم‌نامه‌ای مقرر شد، شرکت‌های شهرک‌های صنعتی، شهرک صنایع دستی را با نظارت ما در اختیار متقاضیان قرار دهند. اکثر صنعتگران هنرهای دستی ما در کارگاه‌های زیرزمینی نمود، تاریک و غیر بهداشتی کار می‌کنند که بیشتر این افراد بالای ۷۰ سال سن دارند. یعنی آخرین نسلی صنعتگران صنایع دستی‌اند.

وی گفت: ذغدغه اصلی اکثر تولیدکنندگان صنایع دستی فروش تولیداتشان است. یکی از مزایای بازارچه حذف واسطه‌هاست. چون تولیدگری که در روستا و عشایر زندگی می‌کند ارتباطش با بیرون قطع است. پس واسطه‌ها نقش پیدا می‌کنند و بیشترین سود را می‌برند. یکی از برنامه‌های ما این است که این ارتباط سنتی تغییر یابد و خود تولیدکننده تولیداتش را در معرض فروش بگذارد. تا هم قیمتی که توسط واسطه‌ها تعیین می‌شود کاهش پیدا کند و هم بیشترین سود نصیب تولیدکننده شود.

وی در ادامه افزود: برای فراهم ساختن شرایط فروش توسط تولیدکنندگان دو نوع بازارچه ثابت و موقت در نظر گرفته شد. در واقع ما با الگو برداری از بازارهای یک روزه شمال ایران که در یک روز تمام محصولات خود را عرضه می‌کنند، برای صنایع دستی دیگر نیز تعریف کردیم. به اینصورت که یک هفته غرفه رایگان در اختیار تولیدکنندگان قرار می‌دهیم تا تولیدکنندگان مستقیم کار خود را عرضه کنند. البته در بعضی از شهرستانها این کار اجرایی شده است.

اکثر صنعتگران هنرهای دستی ما در کارگاه‌های زیرزمینی نمود، تاریک و غیر بهداشتی کار می‌کنند که بیشتر این افراد بالای ۷۰ سال سن دارند. یعنی آخرین نسلی صنعتگران صنایع دستی‌اند.

مردم نپال با تغییر کاربرد نمند با تولید گل سر، دمپایی و کیف ... بازار مناسبی برای خود در خارج از کشور فراهم کردند. در حالی که تنها کاربرد نمند در کشور ما به عنوان جلوی دری با حداکثر قیمت ۴ هزار تومان است. آنها جاسوئیچی خود را ۴ یورو یعنی معادل ۵ هزار تومان می‌فروشد. آنوقت ما توقع داریم با این حرکت لاک پستی بازار خوبی داشته باشیم

طی مصوبه‌ی هیئت وزیران بنا شد تا در ویرین‌های مبادی ورودی و خروجی سازمان‌های دولتی اقلام صنایع دستی قرار بگیرد تا در معرض دید مردم باشد. همچنین بانک‌ها موظف هستند صنایع دستی را به عنوان جوایز خود ارائه دهند

عابدی با اشاره به مزیت بازارچه موقت و ثابت گفت: «تأثیر در کیفیت محصول یکی از مزایای آن است. وقتی تولیدکننده مستقیم با خریدار ارتباط برقرار می‌کند با سلیقه مشتری آشنا می‌شود و محصولات خود را با سلیقه مشتری هماهنگ می‌کند. یعنی سلیقه‌های مختلف مصرف‌کننده که خرید براساس آن شکل می‌گیرد به تولیدکننده منتقل می‌شود.»

وی در ادامه گفت: «تأثیر مهم دیگر در کیفیت محصول است. وقتی تولیدکننده با عدم استقبال مواجه می‌شود، کار خود را ارتقاء می‌دهد و سعی می‌کند با افزایش کیفیت محصول خود، نظر مشتری را جلب کند. از دیگر مزایای کار این است که ممکن است کالایی در جایی تولید شود که خود تولیدکننده نداند این کالا پتانسیل صادرات دارد بنابراین خریدار بازار هدف را شناسایی می‌کند. برای مثال مردم نپال با تغییر کاربرد نم‌با تولید گل سر، دمپایی و کیف ... بازار مناسبی برای خود در خارج از کشور فراهم کردند. یعنی در حالی که تنها کاربرد نم‌با به عنوان جلوی دری با حداکثر قیمت ۴ هزار تومان است آنها جاسوییچی خود را ۴ یورو یعنی معادل ۵ هزار تومان می‌فروشند.»

آنوقت ما توقع داریم با این حرکت لاکچری بازار خوبی داشته باشیم. وی با ابراز نگرانی گفت: «باید دید کم‌کاری از کجاست که مصرف‌ظروف مسی جای خود را به ظروف تفال داده است.»

وی با انتقاد از دانشگاه‌ها گفت: «این وظیفه برعهده طراحان صنعتی و دانشگاه‌های ما است که مس را با تغییرات کاربردی به ظروف مصرفی تبدیل کنند. بنابراین این خلاء حس می‌شود که چرا تاکنون طراحان صنعتی فارغ‌التحصیل نتوانسته‌اند از دانش خود استفاده کنند؟ دو نتیجه می‌توان گرفت یا در تربیت این افراد کم‌کاری شده یا دانشجویان ما فقط به صرف گرفتن مدرک وارد دانشگاه می‌شوند.»

وی با بیان اینکه یک دوره ۲۰ تا ۲۵ ساله صنایع دستی به حال خود رها شده است، گفت: «از معاونین استان‌های سمنان، همدان و یزد که سه استان تولیدکننده سفال هستند خواسته شد یک مجموعه کامل ظروف سفال برای استفاده سازمان‌ها از ظروف سفالی به جای ظروف آرکوپال فرانسوی ارائه دهند اما متأسفانه از مجموعه کارها بسختی می‌شد یک دست کامل را انتخاب کرد که دو ویژگی زیبایی و استفاده کاربردی را داشته باشند!»

وی با اشاره به اینکه همه دغدغه کارشناسان و برنامه‌ریزان این معاونت استفاده کاربردی از صنایع دستی در زندگی روزمره است، افزود: «حضور در نمایشگاه‌های خارجی فرصتی است برای بخش خصوصی تا با سلیقه مصرف‌جهان آشنا شوند و خود را منطبق با سلیقه مشتریان هماهنگ کنند. البته دولت در اینجا بعنوان حلقه واسط بین بخش خصوصی و بازار هدف است.»

وی با بیان این مطلب که واحدهای تولیدی باید به درجه‌ای از کیفیت و مرغوبیت برسند تا مورد قبول نمایشگاه‌های خارج از کشور باشند خاطر نشان کرد: «صنایع دستی اشتغالزای است و درآمد خانوار را افزایش و ایجاد مهاجرت معکوس را می‌کند. زمانیکه صنایع دستی به رونق مصرف و کاربرد در جامعه و توان صادراتی برسد آن وقت در انجام وظیفه خود موفق بوده‌ایم.»

وی ادامه داد: «طی مصوبه‌ای که از هیئت وزیران گرفته شد بنا شد در ویرین‌های مبادی ورودی و خروجی سازمان‌های دولتی اقلام صنایع دستی قرار دهند تا در معرض دید مردم قرار بگیرد. یکی از موارد این مصوبه استفاده بانک‌ها از جوایز صنایع دستی بود. از این رو قرار شد معاونت، تولیدکنندگان و فروشندگان رشته‌هایی از صنایع دستی که بتوان کالای آنها را بعنوان جایز نفیس محسوب کرد به بانک‌ها معرفی کند.»

وی در مورد آموزش رشته‌ها مختلف این حرفه افزود: «در زمینه آموزش صنایع دستی از مقطع ابتدایی تا دانشگاه شرایط مهیا است و اخیراً با دانشگاه آزاد وارد مذاکره شدیم تا در دانشگاه آزاد رشته‌های مختلف صنایع دستی تدریس شود.»

وی گفت: «یکی از پیشنهادات ما به معاونت گردشگری این بود که تورهای خارجی از کارگاه‌های صنایع دستی دیدن کنند تا با شناخت صنایع دستی کشورمان بازار صنایع دستی در آن سوی مرزها داشته باشیم.»

وی به فروش اینترنتی صنایع دستی نیز اشاره کرد و گفت: «با این اقدام می‌توان بازار فروش را گسترده کرد و به رونق این صنعت کمک کرد.»

بازار اصفهان. علی‌رغم غلبه صنایع دستی کم‌کیفیت، هنوز فروشگاه‌های صنایع دستی مورد اقبال خریداران هستند.

